

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Рейпольської Ольги Дмитрівни

про дисертацію Іванчук Сабіни Айдинівни

на тему «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти та спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. Проблема формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку стає надзвичайно актуальною в контексті сучасних екологічних викликів. Зростаюча загроза забруднення навколишнього середовища, зміни клімату та виснаження природних ресурсів потребують не тільки швидких заходів, але й системного підходу до проблеми. Дошкільний вік є критичним періодом для формування ціннісних орієнтацій та поведінкових моделей, тому важливо включити вихователів дошкільних закладів до процесу виховання екологічно свідомих та відповідальних особистостей.

Вивчення проблеми в контексті теорії та практики професійної підготовки вихователів є необхідним для створення ефективних стратегій виховання. Розвиток компетентностей в галузі екології та сталого розвитку серед майбутніх вихователів допоможе їм не лише усвідомлювати важливість екологічних проблем, а й здати ці знання дітям у доступній формі. Такий підхід сприятиме формуванню у дітей навичок, спрямованих на екологічно доцільну поведінку та раціональне використання природних ресурсів. У зв'язку зі складністю екологічної ситуації на планеті, актуальність дослідження та впровадження новітніх підходів у підготовці вихователів стає невідкладною. Це дозволить сформувати у дітей екологічно доцільну поведінку, виховати нове покоління, здатне приймати свідомі рішення щодо екологічних проблем і діяти відповідально в майбутньому.

Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку наголошує на необхідності підготовки компетентних, кваліфікованих фахівців дошкільної галузі на рівні світових стандартів, соціально й професійно обізнаних. Передусім це стосується підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, від діяльності яких залежатиме фізичний, емоційний, духовний розвиток дітей раннього та дошкільного віку, їхня пристосованість до навколишньої дійсності.

Сучасні реалії орієнтують на підготовку майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, як гуманістично-зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати інноваційні технології в освітній процес закладів дошкільної освіти.

У дисертаційному дослідженні Іванчук С.А. ставиться акцент на науковому осмисленні проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку у педагогічному закладі вищої освіти в українському та зарубіжному науково-практичному доробку за відповідним алгоритмом (цільова, змістова, процесуально-діяльнісна та результативно-оцінна складові). У якості методологічного підґрунтя у вивченні сутності досліджуваного явища – професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, як самодостатнього використано системний, синергетичний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, середовищний і технологічний підходи.

Дисертантка досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності, наявності суперечностей поставленої проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку у педагогічному закладі вищої освіти і недостатньою увагою до неї у системі вищої освіти в Україні.

Важливо зазначити, що дисертаційне дослідження є структурною частиною комплексної науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» як складова дослідження комплексної наукової теми «Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти» (номер державної реєстрації 0115U003313), а також у межах реалізації комплексної наукової програми «Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі» (номер державної реєстрації 0114U001251) науково-дослідної роботи кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Дослідження Іванчук С.А. є, безперечно, вчасним та актуальним, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, можливістю творчого використання конструктивних ідей авторської концепції професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників, до основних положень якої віднесено такі: в умовах ідеології сталого розвитку невід'ємною компонентою професійної підготовки майбутніх вихователів у педагогічному закладі вищої освіти має бути підготовка студентів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку;

професійна підготовка студентів до формування екологічно доцільної поведінки дітей-дошкільників має спиратися на врахування базових і специфічних закономірностей, відповідних дидактичних принципів; розробка адекватного навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки має здійснюватися за умови інтеграції і тісного переплетіння її мотиваційно-цільового, змістового, діяльнісно-практичного та оцінно-рефлексивного компонентів; використання адекватних інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів має здійснюватися відповідно до мети, завдань, змісту і результату – забезпечення готовності до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників; створення еколого-освітнього середовища має стати організаційно-змістовим чинником реалізації професійної підготовки майбутніх педагогів у досліджуваному напрямі на відповідних етапах навчання; ефективність та результативність системної професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників має залежати від запровадження низки чітко окреслених педагогічних умов.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Оцінюючи найважливіші результати дисертаційного дослідження Сабіни Айдинівни, варто вказати на такі, що мають вагому наукову новизну.

1. По-перше, важливим у теоретичному та прикладному аспектах є виокремлення та характеристика структурних компонентів дослідницької проблеми, уточнення сутності понять «екологічно доцільна поведінка»; «екологічно доцільна поведінка дітей дошкільного віку», «професійна підготовка майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників».

2. По-друге, заслуговує уваги здійснене теоретичне обґрунтування педагогічних умов реалізації системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку (забезпечення усталеної позитивної мотивації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності, спрямованої на формування екологічно доцільної поведінки дітей-дошкільників; організація та підтримка синергійного та інноваційного еколого-освітнього середовища; здійснення партнерської взаємодії учасників освітнього процесу на рівні «суб'єкт-суб'єктних» стосунків в означеному сегменті професійної підготовки – «особистість (студент) – довкілля – особистість (викладач)»; створення необхідного навчально-методичного забезпечення шляхом удосконалення та реалізації еколого-педагогічного потенціалу циклу фахових освітніх компонентів, модернізації змісту педагогічних практик, упровадження постійно діючого семінару-практикуму з підготовки майбутніх вихователів до формування ЕДП дітей

дошкільного віку; використання сучасних інноваційних форм, методів, засобів і технологій навчання, спрямованих на формування готовності до оволодіння теоретико-практичним досвідом формування ЕДП дітей-дошкільників);

3. По-третє, на основі порівняльного аналізу стану розробленості проблеми, на підставі інтегрованої сукупності методологічних підходів розроблено системи професійної підготовки (*системний* підхід забезпечив аналіз усіх можливих елементів системи - *цілепокладання, зміст, форми, технології* професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку – у їх закономірній взаємообумовленості та можливих зв'язках; *синергетичний* – гармонійне поєднання, ефективну взаємодію та вилучення потенційних потужностей інструктивно-нормативної, змістової, інформаційної, комунікаційної, організаційної, методичної, практичної, контрольної-оцінної підсистем освітнього процесу; *особистісно-діяльнісний* – особистісно-професійний розвиток майбутнього вихователя, організацію та залучення студентів до всіх форм освітнього процесу та екологічно доцільних практик; *аксіологічний* – підпорядкування змісту, форм і методів професійної підготовки екогуманістичним цінностям, які є її смислоутворювальним ядром; *культурологічний* – єдність та взаємообумовленість формування екологічної культури студентів як базової мети та в її межах володіння теорією і практикою виховання екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку як її необхідного компоненту; *компетентнісний* – підпорядкування системи професійної підготовки студентів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку меті набуття ними відповідної професійно-екологічної компетентності; *середовищний* – урахування та використання розвивального впливу спеціально створеного еколого-освітнього середовища; *технологічний* – змістове й організаційне супроводження процесу професійної підготовки, орієнтацію на доцільне та гнучке застосування сучасних інноваційних педагогічних технологій) у складі таких блоків – концептуально-цільовий, змістово-технологічний, оцінювально-результативний.

Нові факти, одержані здобувачем. На основі загального вивчення дисертаційної роботи можна стверджувати, що наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в ньому вперше в українській педагогічній науці здійснено комплексне дослідження проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, *уперше*: обґрунтовано концептуальні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку; на підставі інтегрованої сукупності методологічних підходів розроблено систему професійної підготовки; визначено педагогічні умови її

реалізації; *уведено до наукового обігу поняття «система професійної підготовки майбутніх вихователів до виховання ЕДП дітей-дошкільників»;* «готовність майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку».

Уточнено сутність основних дефініцій досліджуваної проблеми; закономірності й принципи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти; компоненти (аксіологічний, когнітивний, поведінковий, особистісний), критерії (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-знаннєвий, діяльнісно-практичний, рефлексивно-оцінний), відповідні показники та рівні готовності майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку (високий, середній, низький).

Удосконалено зміст, організаційні форми та методи освітнього процесу, що сприяють забезпеченню готовності студентів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників.

Подальшого розвитку набули: питання теорії і практики професійної еколого-педагогічної підготовки майбутніх вихователів; наукові підходи, зміст, форми, методи, педагогічні технології, навчально-методичне забезпечення процесу формування готовності майбутніх вихователів до виховання екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку; обґрунтування сутності еколого-освітнього середовища професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників та визначення його основних компонентів (предметно-просторовий, організаційно-технологічний, дидактико-методичний, соціально-психологічний).

Таким чином, завдяки обраному підходу, зазначене дослідження вигідно вирізняється серед вітчизняних наукових праць з цієї галузі тим, що багатогранні проблеми підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку розглянуті у широкому контексті взаємодії учасників освітнього процесу та її впливу на перебіг і керованість цього процесу у закладах вищої освіти України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність і аргументованість одержаних результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій педагогічного наукового пошуку, адекватним теоретичним аналізом проблеми, відповідністю застосованих методик і завдань дослідження, використанням комплексу взаємозв'язаних методів дослідження, зокрема теоретичних, емпіричних, методів математичної статистики.

Дисертаційна робота Іванчук С.А. виконана на належному науковому рівні, є

комплексним теоретико-методичним дослідженням, у якому завдяки аналізу та узагальненню української і зарубіжної пошуково-бібліографічної, філософської, історичної, соціально-політологічної і психолого-педагогічної літератури, здійснено ґрунтовну систематизацію фактичного матеріалу зі значної кількості джерел нормативно-законодавчого, інструктивно-методичного та психолого-педагогічного характеру (868 найменувань, з них 69 – іноземною мовою).

Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на 14 науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних та всеукраїнських. Результати дослідження обговорено на наукових і методичних семінарах кафедри дошкільної освіти, засіданнях Вченої ради ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (2019 – 2023 рр.).

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність викладених нею результатів.

Значення для науки й практики отриманих наукових результатів. Дослідження Іванчук С.А. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих загально педагогічних завдань.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що його матеріали (фактичні дані, форми й методи, які забезпечують підготовку професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, теоретичні положення та висновки, обґрунтовані у дисертації, можуть використовувати українські вчені для студіювання актуалізованих у дослідженні проблем.

Здобуті результати можуть бути застосовані з метою вдосконалення процесу підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, з одного боку, задля посилення якості й конкурентоспроможності закладів вищої освіти на світовому ринку освітніх послуг, а з іншого, під час розроблення міжнародних проєктів.

Матеріал дисертації Сабіни Айдинівни цінний не лише власними узагальненнями, практичними рекомендаціями з теми дослідження, а й тим фактичним матеріалом, який можна успішно використовувати при розробленні змісту та викладанні освітніх компонентів дошкільної освіти, освітньої політики, законодавчого забезпечення вищої освіти для студентів освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр», упровадження системи підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес вищої освіти України: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 01-10-431 від 21.12.2022 р.); Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 557 від 20.12.2022 р.); Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-513/3 від 27.12.2022 р.); ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/845 від 26.12.2022 р.); Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 2660/01-38/08 від 29.12.2022 р.); Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/37 від 29.12.2022 р.); Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 219/04-а від 15.12.2022 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота Іванчук С.А. є структурованою, логічно побудованою та достатньо обґрунтованою. Дисертація представлена анотацією українською та англійською мовами, вступом, чотирма розділами, висновками, списком використаних джерел і додатками (їх 39). Привертає увагу те, що зміст кожного розділу має конкретні й переконливі висновки, що свідчить про вміння авторки працювати з науковим матеріалом, ґрунтовно аналізувати його та успішно робити належні узагальнення теоретичного і практичного характеру.

Перший розділ – *«Формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку як наукова проблема»* – розглянуто екологічно доцільну поведінку особистості як сучасний науковий феномен; її сутність та структуру; розвиток вищої освіти щодо підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку як актуальний напрям дошкільної освіти в контексті ідей гуманістичної освітньої парадигми; уточнено термінологічні конструкти як науково-методичне підґрунтя дослідження; окреслено методологічні засади професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

Значний інтерес викликає ґрунтовний аналіз авторкою наукової літератури з досліджуваної проблеми. З'ясовано, що важливим завданням сучасної вищої освіти є формування екологічно розвиненої особистості, здатної реалізовувати ідеї сталого розвитку, осягати різноманіття та складність зв'язків природних, соціальних і моральних процесів, знаходити своє місце в світі, адекватно реагувати на зміни в житті та оцінювати наслідки своєї діяльності, приймати усвідомлені, відповідальні, вмотивовані рішення у тріаді відносин «природа – людина - суспільство» (Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти, 2013; Закон України «Про вищу освіту», 2014; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки), Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років,

Концепція освіти дітей раннього і дошкільного віку (2020), Закон України «Про дошкільну освіту» (2021), Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти (2021 р.).

Формування готовності студента – майбутнього фахівця дошкільної освіти – до активної діяльності щодо збереження природного світу в несприятливому екологічному середовищі, до екологічно доцільної діяльності, здійснюваної в контексті сталого розвитку природи і суспільства, є одним із визначальних завдань вищої школи в сучасних умовах екологічно небезпечного життя. Така готовність майбутнього спеціаліста є проявом професійно-екологічної культури – особистісної якості, що віддзеркалює його здатність відповідально та сумлінно ставитися до навколишнього середовища, користуватися набутими екологічними знаннями, уявленнями і вміннями в професійній діяльності, діяти у межах усвідомлення самоцінності біосфери та людського життя, і дитячого зокрема; характеризує сутність екологічно доцільної поведінки особистості і виступає необхідною умовою здійснення успішної еколого-педагогічної діяльності у напрямку формування екологічно доцільної поведінки дитини-дошкільника. У цьому контексті становлення екологічно доцільних стосунків людини, суспільства і природи суб'єкт-етичного типу, починаючи з ранніх вікових етапів особистісного розвитку, багато в чому залежить від удосконалення екологічної компоненти професійної підготовки майбутніх вихователів, пошуку нових шляхів і підходів до її ефективної реалізації в освітньому просторі ЗВО.

Відзначимо ґрунтовність підходу автора до побудови теоретичної бази дослідження, до якої увійшли не тільки теоретичні здобутки педагогічної науки, а й форми наукового знання, що співвідносяться із суміжними дисциплінами (психологією, соціологією, культурологією), а також філософією.

Використання комплексу методологічних підходів, а саме: системного, синергетичного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, культурологічного, компетентнісного, середовищного та технологічного дозволило здійснити ретельний аналіз поняттєво-категоріального апарату дослідження, який, з одного боку, відтворює класичну термінологію вищої школи і визначає специфіку освітнього середовища та науково-педагогічного підґрунтя системи підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування екологічної поведінки у дітей дошкільного віку, а з іншого, – передбачає уточнення змісту відповідних понять з урахуванням вимог, усталених в дошкільній педагогічній науці.

Окрім того, методологічна цінність означених підходів полягає в тому, що вони у своїй єдності зорієнтовані на розвиток високого рівня готовності майбутніх фахівців до

формування екологічно доцільної поведінки дошкільників, обумовлюють підвищення професійної мотивації, розвиток екологічних цінностей і педагогічної майстерності.

Іванчук С.А. досліджено науково-педагогічне підґрунтя екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку у якості елемента екологічного поля та психолого-педагогічного феномену розуміємо як свідому активність особистості у сфері гуманної взаємодії з природою, спрямовану на практичну реалізацію у діях і вчинках життєвих потреб, що обумовлені моральними нормами та цінностями, особистісно значущими для дитини, які відповідають принципам життєдіяльності в умовах сталого розвитку та здійснюються в інтересах природного довкілля.

Обґрунтовано, що готовність майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників розглядаємо як професійно-особистісне цілісне інтегративне новоутворення, яке характеризується наявністю сформованих (привласнених) мотиваційно-ціннісних диспозицій, когнітивно-інтелектуальних характеристик, поведінкових патернів і рефлексивно-оцінних дій, що виявляють себе у здатності суб'єкта професійної діяльності до ефективного формування означеного сегменту життєдіяльності дошкільників.

Наголошено, що професійну підготовку майбутніх вихователів до формування ЕДП дошкільників визначаємо як цілеспрямовану системну діяльність суб'єктів освітнього процесу (студентів і викладачів ЗВО), зорієнтовану на забезпечення готовності майбутніх фахівців до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, що є підставою для подальшого вдосконалення професійно-екологічної майстерності.

Визначено, що систему підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників визначаємо як об'єктивну цілісність пов'язаних і упорядкованих між собою необхідних і достатніх компонентів (блоків), обумовлених метою її функціонування, що реалізується за певних педагогічних умов через розроблений змістовно-технологічний контент і забезпечує прогнозований рівень готовності студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до формування ЕДП дітей-дошкільників.

Робота засвідчує вміння автора узагальнювати наукову інформацію та робити власні висновки. На думку дослідниці, змістове наповнення аналізованого педагогічного феномену дозволить скористатися ним як логічним орієнтиром у подальшому для вивчення організаційно-методичних особливостей підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку.

У другому розділі – *«Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного*

віку» – з'ясовано, що незважаючи на ґрунтовність наукових пошуків, означена проблема висвітлена лише опосередковано та фрагментарно, хоча наявні напрацювання слугують більш повному та глибокому її розумінню як самодостатньої, що потребує спеціального концептуального дослідження. Результати опрацьованих наукових розвідок є засадничими для обґрунтування теоретико-методологічних і практичних засад нашого дослідження.

Цілком логічним та обґрунтованим є те, що методологічна база дослідження спирається на принцип компліментарності та на ідею поліфонії певної сукупності методологічних підходів, що дозволяє розглядати й найбільш повно обґрунтовувати досліджуваний феномен з різних позицій. Використання обраних підходів (системний, синергетичний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, середовищний, технологічний), забезпечує методологічний синергізм у вивченні сутності досліджуваного явища – професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку.

Автор знаходить пояснення факту, з яким можна погодитися, що готовність майбутніх фахівців дошкільної справи до еколого-педагогічної діяльності має включати сформованість екологічно доцільних мотивів і ціннісних орієнтацій, актуальних еколого-педагогічних знань та вмінь, відповідальної еколого-професійної поведінки та досвіду практико зорієнтованої природозбережувальної й природовідтворювальної діяльності.

Визначено, що ключовим базовим поняттям дослідження є готовність майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, дано її визначення як професійно-особистісне цілісне інтегративне новоутворення, що характеризується наявністю сформованих (привласнених) мотиваційно-ціннісних диспозицій, когнітивно-інтелектуальних характеристик, поведінкових патернів і рефлексивно-оцінних дій, що виявляють себе в здатності суб'єкта професійної діяльності до ефективного формування означеного сегмента життєдіяльності дошкільників. Компонентно-критеріальна характеристика готовності майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку включає компоненти, критерії сформованості готовності, відповідні показники та рівні. Як інтегративне особистісно-професійне новоутворення означене поняття містить такі компоненти: *аксіологічний* (ціннісно-мотиваційний критерій), *когнітивний* (інформаційно-знаннєвий критерій), *поведінковий* (діяльнісно-практичний критерій), *особистісний* (рефлексивно-оцінний критерій).

На основі теоретичного аналізу наукових праць і результатів дослідження та особистого досвіду роботи встановлено, що аксіологічний компонент готовності в

сукупності його конкретних показників містить ціннісно-мотиваційні конструкти, що стимулюють, спрямовують та обумовлюють еколого-професійну діяльність майбутнього вихователя в напрямі формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку. Когнітивний компонент характеризується показниками, що висвітлює рівень еколого-професійної освіченості, тобто систему необхідних загальноєкологічних, педагогічних і методичних знань щодо організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з метою виховання екологічно доцільної поведінки дошкільників. Діяльнісно-практичний компонент постає як сукупність досвіду власної доцільної екологічної поведінки в природному оточенні, педагогічних і методичних (технологічних) умінь, навичок і досвіду формування (проектування, організації, оцінки, корекції) доцільної екологічної поведінки дітей-дошкільників. Особистісний компонент у якості показників передбачає наявність особистісно-професійних якостей, що забезпечують компетентну поведінку в еколого-професійній діяльності, її рефлексію у вказаному локальному освітньому напрямі та корекцію під кутом зору подальшого особистісно-професійного самовдосконалення, проектування його можливих шляхів, форм та засобів.

У третьому розділі – *«Теоретичне обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку»* – визначено концептуальні засади підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку; обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів ЗДО до підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку.

Як позитивне відмічу, що Іванчук С.А. розглянуто систему підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, а авторська концепція дослідження ґрунтується на коеволюційній стратегії розвитку людства (гармонійне співіснування біо- та соціосфери, їх спільний взаємозумовлений розвиток); на визнанні ролі гуманітарної стратегії подолання екологічної кризи, усвідомленні сучасної екологічної картини світу та пріоритетних завдань професійної педагогічної освіти.

Концептуальну основу дослідження становлять три системоутворювальні концепти: *методологічний* (обґрунтування концептуальних засад з позицій системного, синергетичного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, культурологічного, компетентнісного, середовищного та технологічного підходів), *науково-теоретичний* (визначення провідних категорій дослідження, обґрунтування концептуальних положень, закономірностей, принципів, педагогічних умов реалізації системної професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей

дошкільного віку) і *технологічний* (обґрунтування дотримання доцільного балансу в застосуванні традиційних та сучасних інноваційних педагогічних технологій з акцентом на превалювання останніх у професійній підготовці майбутніх вихователів відповідно до мети і завдань забезпечення готовності до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників).

У ході конструювання експериментальної системи авторка керувалась методологічними настановами про врахування чотирьох процедурних аспектів: морфологічного (з чого складається) структурно-змістового (чим наповнюється); функційного (механізми та умови реалізації); комунікаційно-конгруентного (вертикально-горизонтальні зв'язки між усіма компонентами).

Заслуговує на увагу і позитивну оцінку те, що Сабіною Айдинівною було обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність реалізації експериментальної системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку: забезпечення усталеної позитивної мотивації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності, спрямованої на формування екологічно доцільної поведінки дітей-дошкільників; створення необхідного навчально-методичного забезпечення шляхом удосконалення та реалізації еколого-педагогічного потенціалу циклу фахових освітніх компонентів, модернізації змісту педагогічних практик, упровадження постійно діючого семінару-практикуму «Підготовка майбутніх вихователів до формування ЕДП дітей дошкільного віку»; організація та підтримка синергійного та інноваційного еколого-освітнього середовища; здійснення партнерської взаємодії учасників освітнього процесу на рівні «суб'єкт-суб'єктних» стосунків в означеному сегменті професійної підготовки – «особистість (студент) – довкілля – особистість (викладач)»; використання сучасних інноваційних форм, методів, і технологій навчання, спрямованих на оволодіння теоретико-практичним досвідом формування ЕДП дітей дошкільного віку.

У четвертому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку»* – охарактеризовано дослідження стану професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку в освітньому процесі ЗВО; проведення констатувальних зрізів рівня сформованості готовності до формування ЕДП дошкільників за виокремленими параметрами задля розуміння подальшої його динаміки за умови запровадження

експериментальної системи; кількісне та якісне оброблення результатів констатувального етапу експерименту.

Реалізуючи спроектовану систему професійної підготовки Іванчук С.А. побудувала з дотриманням таких педагогічних умов: забезпечення усталеної позитивної мотивації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності, спрямованої на виховання екологічно доцільної поведінки дітей-дошкільників; створення необхідного навчально-методичного забезпечення шляхом удосконалення та реалізації еколого-педагогічного потенціалу циклу фахових освітніх компонентів, упровадження постійно діючого семінару-практикуму «Підготовка майбутніх вихователів до формування ЕДП дітей дошкільного віку», модернізації у цьому контексті еколого-педагогічного змісту педагогічних практик; організація та підтримка синергійного та інноваційного еколого-освітнього середовища; здійснення партнерської взаємодії учасників освітнього процесу на рівні «суб'єкт-суб'єктних» стосунків в означеному сегменті професійної підготовки – «особистість (студент) – довідля – особистість (викладач)»; використання сучасних інноваційних форм, методів, засобів, технологій навчання, спрямованих на формування готовності до оволодіння теоретико-практичним досвідом виховання ЕДП дітей. Освітня робота реалізовувалася через три послідовні етапи - мотиваційно-орієнтаційний, пізнавально-діяльнісний та екологічно активний.

Окремої позитивної оцінки заслуговує застосування упровадження експериментальної системи професійної підготовки забезпечувало формування у студентів позитивних усталених цінностей, мотивів і переконань з приводу екологічного способу власної життєдіяльності та досліджуваного сегменту обраної професії; допомагало опануванню сучасним системним знанням щодо теоретико-практичних засад здійснення еколого-педагогічної діяльності з формування екологічно доцільної поведінки дітей у закладах дошкільної освіти; сприяло набуттю практичного досвіду з організаційно-технологічних основ освітньої роботи у названому контексті; спрямовувало і мотивувало у вправлянні в особистісно-професійних якостях, що детермінують компетентну екологічну поведінку та еко-гуманістичну позицію вихователя, у навчанні навичкам рефлексії (оцінюванню та корекції) професійної діяльності, проектуванні особистісно-професійного самовдосконалення.

Особливо імponує кількісна та якісна інтерпретація результатів експериментальних досліджень. яка дозволила автору стверджувати про ефективність розробленої педагогічної системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки у дітей дошкільного віку в освітньому процесі ЗВО.

Дисертаційна робота Сабіни Айдинівни містить достатню кількість наочності (таблиць, рисунків) представлених у самому тексті дисертації та в її додатках. Останні суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дисертаційного дослідження, що засвідчує прагнення дисертантки узагальнити одержаний емпіричний матеріал, установити залежності та взаємозв'язки явищ, засвідчити багатовимірність досліджуваної проблеми.

Правильна зорієнтованість дисертантки у педагогічно-практичній діяльності підтверджує її професійну компетентність та сформовану готовність до якісного проведення самостійних наукових досліджень й узагальнення їх результатів.

Слід відзначити, що цінність роботи полягає, насамперед, у широкому розкритті її практичної сторони, здійсненні педагогічного аналізу системи підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі студентів закладів вищої освіти України та упровадженні конкретних рекомендацій позитивного авторського емпіричного досвіду в українській вищій освіті.

Зауважимо, що матеріали дисертації грамотно оформлені, текст викладено логічно, обґрунтовано. Структурна побудова і зміст анотацій українською та англійською мовами ідентичні основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту роботи. Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи Іванчук С.А. вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання дискусійного характеру:

1. Позитивно оцінюючи здійснений здобувачкою у першому розділі дисертації «*Формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку як наукова проблема*» аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, вважаємо за доцільне зауважити, що він дещо перевантажений значною кількістю розглянутих наукових напрямів, теорій, понять, що утруднює цілісне сприйняття тексту.

2. Здійснюючи аналіз професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку (Розділ 3), корисним було б визначити закономірності, що відображають стратегічні напрями та перебіг дослідницької проблеми у сучасних умовах.

3. Доцільно було б у змісті дисертації більш детально представити навчально-методичне наповнення процесу професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку, надати певні методичні рекомендації стосовно його використання.

4. На нашу думку, цінність дисертаційного дослідження зростає, якби дисертанткою у додатках було вказано більшу кількість конкретних програмних застосунків, які використовувалися в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування екологічно доцільної поведінки дітей дошкільного віку.

5. Дещо уніфікованим, на нашу думку є формувальний експеримент дослідження. Багато було більш структуровано та переконливо дослідити, визначити та проаналізувати перспективи підготовки майбутніх вихователів ЗДО до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі.

Висловлені зауваження не зменшують наукової і практичної цінності дисертаційної роботи, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження, на його головні теоретичні і практичні результати.

Загальний висновок. На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Іванчук С.А. «Система підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку в сенсорно збагаченому середовищі» є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке успішно вирішує важливе для освітньої галузі науково-практичне завдання та відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197(зі змінами) та вимогам МОН України, що ставляться до докторських дисертацій, а її авторка Іванчук Сабіна Айдинівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти та спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії дошкільної освіти
і виховання – керівник Центру раннього
розвитку дитини та дошкільної освіти
Інституту проблем виховання
НАПН України

Ольга РЕЙПОЛЬСЬКА

Reypolska O.D.

Свищенко Т.В.